HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

[א]בתרומה דרבנן בחמץ דאורייתא מי אמרינן אטו בדיקת חמץ דאורייתא דרבנן היא [ב]דמדאוריי' בביטול בעלמא סגי ליה [א]צבור אחד של חמץ ולפניו ב' בתים בדוקין ואתא עכבר ושקל ולא ידעינן אי להאי על אי להאי על היינו שני שבילין [ג]דתנן שני שבילין א' טמא וא' טהור והלך באחד מהן ועשה טהרות ובא חבירו והלך בשני ועשה טהרות רבי יהודה אומר אם נשאלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו טהורין שניהן [ב]בבת אחת טמאין רבי יוסי אומר בין כך ובין כך טמאין אמר רבא ואיתימא רבי יוחנן בבת אחת דברי הכל טמאין בזה אחר זה דברי הכל טהורין לא נחלקו אלא בבא להשאל עליו ועל חבירו רבי יוסי [ג]מדמי ליה לבת אחת ורבי יהודה מדמי ליה לזה אחר זה ספק על ספק לא על היינו בקעה ובפלוגתא דר"א ורבנן [ד]דתנן הנכנס לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלונית ואמר אחד הלכתי במקום הלז ואיני יודע אם נכנסתי באותה שדה ואם לא נכנסתי ר"א מטהר וחכמים [ד]מטמאין שהיה ר"א אומר ספק ביאה טהור ספק מגע טומאה טמא על ובדק ולא אשכח פלוגתא דר"מ ורבנן [ה]דתנן היה ר"מ אומר כל דבר שבחזקת טומאה לעולם הוא בטומאתו עד שיודע לך הטומאה היכן היא [ה]וחכמים אומרים בודק עד שמגיע לסלע או לקרקע בתולה [ו]על ובדק ואשכח פלוגתא דר' ורשב"ג [ו]דתניא שדה שנאבד בה קבר [ז]הנכנס לתוכה טמא נמצא בה קבר הנכנס לתוכה טהור שאני אומר קבר שאבד הוא קבר שנמצא דברי ר' רשב"ג אומר תיבדק כל השדה כולה הניח ט' ומצא י' פלוגתא דר' ורבנן [ז]דתניא הניח מנה ומצא מאתים חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה דברי ר' וחכ"א [ח]הכל חולין הניח י' ומצא תשע היינו סיפא [ח]דתניא הניח מאתים ומצא מנה מנה מונח ומנה מוטל דברי ר' וחכ"א [ט]הכל חולין

הניח

בתרומה דרבנן. בזמן הזה: **ולא ידעינן אי להאי על ואי להאי על.** אי מצרכינן בדיקה לתרווייהו אי לא: **היינו שני שבילין.** מהא דתנן גבי שני שבילין מצינו למיפשט: **אחד טמא.** קבר מוטל בו לרחבו וממלא את כולו ואין עובר בו שלא יאהיל: **והלך ועשה טהרות.** נגע בטהרות אח"כ: **והלך בשני.** יודעין הן שבשביל שהלך זה לא הלך זה דהשתא ודאי אחד מהן טמא: **אם נשאלו.** כל א' לחכם ספקו בפני עצמו טהור ואין ב"ד יכול לטמאו כדקיימא לן ט) בספק טומאה ברה"ר ספקו טהור ואם באו בבת אחת הואיל ובהוראה אחת יש לנו לומר טמאין או טהורין אי אפשר לנו לומר להם טהורים אתם שהרי האחד ודאי טמא: **רבי יוסי אומר בין כך ובין כך טמאין** גרסי': **בזה אחר זה דברי הכל טהורין.** אע"פ שכל אחד אומר לפנינו כך היה המעשה שלי ושל חבירי אבל איני נשאל אלא על עצמי מה תהא עלי: **עליו ועל חבירו.** מה תהא על שנינו ר' יוסי מדמי להו לבת אחת ואע"פ שאין שניהן לפניך צריך אתה הוראה אחת לשניהן או טמאין אתם או טהורין אתם והרי אין אתה יכול לומר טהורין אתם: **ר' יהודה מדמי להו לזה אחר זה.** הואיל ואין כאן שואל אלא אחד משיבין לו טהור אתה שהרי ספק ביאה הוא ומעצמו יבין שאף חבירו כמוהו אבל כששניהן שואלין בתוך כדי דיבור צריך אתה להשיב לשניהן כאחד. וגבי בתים נמי אם באו לשאול זה לעצמו וזה בפני עצמו אמרינן ליה לכל חד אי אתה צריך לבדוק דכיון דבדיקת חמץ דרבנן תלינן לקולא ואמרינן ספקו מותר ואי בבת אחת באו שניהן צריכין בדיקה: **ספק על ספק לא על.** ראה עכבר שנטל חמץ בחצר והבית בדוק ואין יודע אם נכנס או לא נכנס: **בקעה.** הרבה שדות הסמוכים יחד קרי בקעה: **בימות הגשמים.** הויא בקעה רשות היחיד לטומאה מפני שכבר צמח הזרע ואין רשות לכל אדם ליכנס לה וקי"ל ט) ספק טומאה ברשות היחיד ספקו טמא: **בשדה פלונית.** כלומר באחת השדות ויודעין אנו באיזו היא וכל שדה ושדה מסויימת במצריה: **במקום הלז.** בבקעה זו: **וחכמים מטמאין.** דהויא ליה ספק טומאה ברה"י ור"א לא חשיב לה ספק טומאה אא"כ נכנס לשדה אבל אינו יודע אם האהיל אם לא אבל השתא הוה ליה ספק ספיקא. וגבי בתים אפילו רבנן מודו דכיון דבדיקת חמץ דרבנן תלינן לקולא: **על.** העכבר נכנס לבית לפנינו ובדק בעל הבית אחריו ולא אשכח: **כל דבר שבחזקת טומאה.** במסכת נדה גל טמא שנתערב עם שני גלין טהורין בדקו אחד מהן ונמצא טהור הוא טהור ושנים טמאים שנים ומצאן טהורין הן טהורין והשלישי טמא שלשתן ומצאן טהורים כולן טמאים שהיה ר"מ אומר כל דבר שבחזקת טומאה לעולם הוא בטומאתו עד שיודע לך טומאה היכן היא וחכמים אומרים בודק בקרקע וחופר עד שיגיע לסלע או לקרקע בתולה שלא זזה ממקומה לעולם ואם לא מצא תולין ואומרים בא עורב ונטלה בא עכבר ונטלה. וגבי בדיקת חמץ אפילו לר"מ אמרינן עכבר אכלה דבדיקת חמץ דרבנן: **על ובדק ואשכח.** נכנס העכבר בפנינו ובדק בעל הבית אחריו ואשכח פרוסה ואינו יודע אם זו היא אם לאו: **אבד בה קבר.** אין ידוע היכן מקומו: **נמצא בה קבר.** לאחר זמן ואין ידוע אי זהו קבר האבוד בה: **הניח מנה.** של מעשר שני: **מעורבין.** ומביא סלעים בשוה מנה ואומר כ"מ שהן מעות מעשר שני הרי הן מחוללים על הסלעים הללו ומעלה הסלעים לירושלים: **הכל חולין.** שהמנה נטל ואלו הובאו אחרי כן. וגבי חמץ נמי לרבנן הט' (נמי) שהניח אינן כאן וצריך לבדוק כל הבית שמא גררום חולדות והעשר הנמצאות איש אחר הביאן כאן: **היינו סיפא.** לרבי (מאיר) [דאמר] זה הנמצא זהו א' מן הראשונים הכא נמי א"ל לבדוק ולחזור אלא על הפרוסה האבודה ולרבנן צריך לחזור אחר כולן שאין כאן א' מן הראשונים:

הבית

הלך באחד מהן ועשה טהרות. הא דנקט טהרות ולא קאמר אדם טהור משום דלגברי אע"ג דמוקמינן לה בחזקת טהורים מצריכין להו טבילה והזאה [א] שלא יגעו שניהם בתרומה דאז התרומה טמאה ודאית והאוכל במיתה [ב] ואם נגעו שניהם באחד ונכנס למקדש חייב י): **בבת אחת ד"ה טמאים.** נראה דהיינו מדרבנן דמדאורייתא אפי' בבת אחת טהורים [ג]:

ספק על ספק לא על היינו בקע'. תימה לר"י מה שייך לדמויי לבקעה [ד] דהכא אפי' ליכא אלא ספק אחד אוקמא אחזקת בדוק כדאמרינן לעיל [ה] ולעיל דימה אותו לספק טומאה ברשות הרבים והכא מדמי לספק טומאה ברשות היחיד [ו]:

ספק ביאה טהור. פר"י דבספק ספיקא פליגי וכן פר"ת במסכת ע"ז פרק בתרא (ד' ע.) אבל רש"י פירש שם בע"א [ז] ונראה לר"י דטעמא דרבי אליעזר דמטהר בספק ספיקא משום דלא גמרינן מסוטה לטמא ברשות היחיד אלא ספיקא אחת כסוטה [ח] אבל תרי ספיקי לא ורבנן סברי כיון דמן הדין אפי' בספיקא אחת היה לטהר דאוקמא אחזקת טהרה ואפ"ה טמא הוא הדין אפילו בתרי ספיקי [ט] כ):

על ובדק ולא אשכח פלוגתא דר' מאיר ורבנן. תימה אפי' לר"מ דאמר לעולם היא בחזקת טומאה וכו' ונפקא מינה לטהרות שנעשו על גביו הכא גבי בדיקה כיון שבדק ולא מצא מה יעשה אם יצריכוהו לבדוק פעם שניה נמי לא ימצא [י] ורש"י פירש דאפי' לר' מאיר אמר אימר עכבר אכליה דבדיקת חמץ אינו אלא מדרבנן וקשה דהא בהדיא אמר פלוגתא דר' מאיר ורבנן [יא] וי"ל דמיירי בשלא בטלה וקאמר דלר' מאיר לא סגי בבדיקה כיון דלא אשכח והוי בספק לאו דלא ימצא וצריך לבטלו [יב] וסגי אפילו לרבי מאיר דלא איירי אלא בספק טומאה דאורייתא אבל הכא דבדיקת חמץ דרבנן שרי:

חולין ומעשר שני מעורבים זה בזה. פ"ה שיביא סלעים בשוה מנה ואומר כל מקום שהוא מעות מעשר שני יהיו מחוללים על מעות הללו ובחנם פירש כן דמינייהו גופייהו היה יכול ליקח שיעור מעות מעשר ואומר אם אלו מעות מעשר הרי טוב ואם לאו כל מקום שהן הרי הן מחוללין על אלו וריב"א הקשה לפרש"י דאיך יכול לחלל אסלעים ובפרק הזהב (ב"מ ד' מה.) אמר טיבעא אטיבעא לא מחללין ושם פי' ל):

הניח עשר ומצא תשע פלוגתא דרבי ורבנן. דר' לטעמיה דאמר הוא קבר שאבד הוא קבר שנמצא וכיון שמצא אחד א"ל לבדוק ולרבנן עד שמצא עשר כדפ"ה ומיירי שכל הככרות קשורים זה בזה דומיא דפלוגתא דרבי ורבנן דפ"ק דביצה (דף י:) אמר מחלוקת בכיסים קשורים אבל כשאין קשורים דברי הכל חולין ומע"ש מעורבין זה בזה ואף על גב דהשתא אין לתלות בעכברים תלינן בקטנים [יג]:

הניח

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' ביצה י: ד"ה הכל], ב) [לעיל ד:], ג) כתובות כז. טהרות פ"ה [מ"ה], ד) בבא בתרא נה: ע"ז ע. טהרות פ"ו [מ"ה], ה) בכורות כה: נדה סח., ו) בכורות כה:, ז) ביצה י: [תוספתא מ"ש פ"ה ה"ה], ח) ביצה י:, ט) [סוטה כח:], י) [ועי"ע תוס' כתובות כז. ד"ה והלך], כ) [ועי"ע תוס' ב"ב נה: ד"ה רבי אליעזר], ל) [עי' תוס' ב"מ מה. ד"ה ליפלוג ותוס' ביצה י: ד"ה חולין ועי' שם היטב גם ברש"י דהחליפו שיטתייהו],

עין משפט נר מצוה

עא א מיי' פ"ב מהל' חמץ הל' יא סמג לאוין עט טוש"ע או"ח סי' תלט סעיף ב:

עב ב ג מיי' פי"ט הל' אבות הטומאה הלכה ב:

עג ד מיי' שם פ"כ הל' ט ופ"ב מהל' חמץ הלכה יב:

עד ה ו מיי' הל' חמץ שם הלכה יא ופ"ט מהלכות טומאת מת הל"י טוש"ע או"ח סי' תלט ס"ג:

ז [מיי' פ"ח מהל' טומאת מת הל"א]:

עה ח ט מיי' פ"ו מהל' מעשר שני הלכה ג ופ"ב מהל' חמץ הלכה יב טוש"ע או"ח סי' תלט סעיף ג:

מוסף רש"י

דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה. דכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו והשבתה דלב היא השבתה (לעיל ד:). **אחד טמא.** שיש בו קברות מפסיק כל רחבו ואין ידוע איזהו הטמא אבל כך מוחזקים באחד מהם (כתובות כז.). **טהורין.** דכל חד כי אתי לקמן תלינן ליה למימר בטהור הלך, דהוי ליה ספק טומאה ברשות הרבים וספיקו טהור (שם). **בבת אחת.** באו לשאול בבת אחת, טמאין. דהיכי נימא להו טהורים אתם, חד מינייהו ודאי בטמא אזל (שם). **בימות הגשמים.** הוי רשות היחיד לטומאה וספיקה טמא, שהרי אין מהלכין בה בני אדם שלא לקלקל הזריעה (רשב"ם ב"ב נה:). **הלכתי במקום הלז.** נכנסתי בבקעה זו (שם). **וחכמים מטמאין.** דסוף סוף מה לי שדה אחת מה לי ב' שדות, חדא ספיקא היא שמא הלך עד הקבר והאהיל, שמא לא הלך, וספיקו טמא (שם). **ספק ביאה טהור.** היכא דמספקא ליה אם נכנס באותה שדה, ואם תמצא לומר נכנס ספק אם בא עד מקום טומאה אם לאו, וספק ספיקא הוא וטהור, אבל היכא דליכא אלא ספק מגע, דפשיטא ליה דנכנס באותה שדה אלא שספק לו אם נגע בקבר אם לאו, חדא ספיקא היא וטמא (שם). **לעולם הוא בטומאתו.** אם לא נמצא הקבר שנאבד בשדה, אף על פי שנבדק כל השדה, בטומאתו הוא (בכורות כו.). **בודק עד שמגיע לסלע.** דודאי מאותו סלע ולמטה לא נעשה קבר שקשה הוא (שם). **או לקרקע בתולה.** שימצא קרקע קשה שלא היתה עבודה (שם). **הניח מנה.** ממעות מעשר שני בתיבה (ביצה י:). **חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה.** האחד חולין ואינו יודע איזהו ונוטל היפה שבהן ואומר אם זו היא של מעשר הרי יפה ואם חולין היא תהא חברתה מחוללת עליה (שם). **הכל חולין.** הואיל ולא מצא כמו שהניח, תולין להקל ולומר נטל את הראשון והניחו במקום אחר והניח שוב את אלו ושכח, שאין אדם מניח מעות חולין ומעות מעשר ביחד (שם). **ומנה מוטל.** ונשאר הך מנה ממעשר (שם). **הכל חולין.** הואיל ולא העלהו לירושלים לא הפרידן זה מזה ושניהם נטלן והניחן במקום אחר וזה חולין הוא שהניח הלום אחרי כן ושכח (שם).

מוסף תוספות

א. שלא יבא הדבר לידי מכשול. תוס' הרא"ש.
ב. ולא שייך למימר הכא נעמידנו על חזקתו כיון דמה נפשך טמא הוא. שם.
ג. דמן התורה אוקי כל חד וחד אחזקיה. שם.
ד. [ד]איכא ספק ספיקא. שם.
ה. ועוד וגו'. שם.
ו. הלכך פרש"י דאפי' לרבנן תלינן הכא לקולא. שם.
ז. [ו]כאן חזר בו רש"י. תוס' שאנץ.
ח. [ד]אין לך בו אלא חדושו. חי' הר"ן.
ט. [ד]מה לי ספיקא אחת מה לי תרי ספיקא. תוס' שאנץ.
י. וכי מצרכינן ליה ליצא מן הבית. תוס' ר"פ.
יא. דהא עד השתא אמרינן היינו שני שבילין היינו בקעה, והכא משנינן לישנא אחרינא ואמרינן היינו פלוגתא. חי' הר"ן.
יב. מן התורה. חי' רבינו דוד. [ו]לרבנן לא צריך בטול. מהר"ס חלאוה.
יג. נ"א. ואפי' מיירי הכא כשמונחין בדיסקיא (פי' אמתחת של עור. רש"י לקמן יג.) שאין לתלות בעכברים מ"מ תלינן בקטנים וצריך בדיקה. תוס' שאנץ.

רבינו חננאל

ציבור אחד חמץ ושני בתים בדוקין, ושקל עכבר ככר אחד מהן, ולא ידעינן בהי מינייהו על. פשטינן לה(א) משני שבילין, וקיי"ל כר' יוחנן דאמר הכל מודים [ש]אם נשאלו לחכם שניהם ביחד דברי הכל טמאים, נשאלו בזה אחר זה דברי הכל טהורין, לא נחלקו אלא בבא לישאל עליו ועל חברו, רבי יהודה מדמה ליה לבת אחת ושניהם טמאים, ור' יוסי מדמה לה לזה אחר זה ושניהן טהורין, וכן אם באו אלו הבעלי בתים ושאלו שניהם ביחד צריכין בדיקה, בזה אחר זה אין אחד מהן צריך בדיקה, בא אחד מהם לשאל על ביתו ועל בית חברו. הלכה כר' יוסי ואליבא דר' יוחנן. ספק על ספק לא על, פשטינן לה מבקעה בימות הגשמים שהיא רשות היחיד, וחלקו בו ר' אליעזר וחכמים, והלכה כחכמים שמטמאין, כן בכאן צריך לבדוק. **על בדק ולא אשכח.** פשטינן לה מדרבנן דאמרי בודק עד שמגיע לסלע או לבתולה, פירוש, ארץ בתולה. **על בדק ואשכח.** פשטינן לה חלוקת ר' ורשב"ג, ר' אומר הקבר שנמצא הוא הקבר שאבד, רשב"ג אומר תבדק כל השדה כולה. **הניח תשע ומצא עשר,** חלוקת ר' ורבנן, דתניא הניח מנה ומצא מאתים חולין ומעשר שני מעורבין, כלומר המנה שהניח היה מעשר שני ובא אחד והוסיף עליו מנה אחד של חולין, וחכמים אומרים הכל חולין, כלומר אותו המנה של מעשר שיני ניטל ואלו אדם אחר הניחם וכולן חולין הם. **הניח עשר ומצא תשע,** חלוקת ר' ורבנן, דתניא הניח מאתים ומצא מנה, מנה מונח ומנה מוטל דברי רבי, כלומר אדם בא ונטל חצים והניח חצים והמנה הנמצא מעשר שני הוא, וחכמים אומרים הכל חולין, כלומר אותם המאתים של מעשר שני נלקחו וזה המנה אדם אחר הניחו וחולין הן.